

«عیبة الحقایق» ه دائر

محترم رفیقمز نجیب عاصم بك، ۱۳۳۴ ده «هبة الحقایق» عنوانی آلتنده او یغور یازیسبیله یازیلش اسکی تورکجه منظوم بر کتاب نشر ایتمشدی . اخیراً الله ایدیلن یکی برنسخه سنه کوره اسمنک «عیبة الحقایق» اولدینی آکلاشیلان [بونسخده مندرج نجیب عاصم بکک مقاله سنه باقکنز] وتورک فیلولوژیسی وادبیات تاریخی اعتباریله پک زیاده حائز اهمیت اولان بو اثر حقدنه، بنده، او ائنده انتشار ایدن « ملی تبعلر مجموعه سی » نك بشنجی صایسنده اوزونجه بر مقاله نشر ایدرهك بو خصوصده کی ملاحظه لریمی عرض ایله مشدم. حرب عمومینک پک غائله لی بردورینه تصادف ایتدیکندن علم و عرفان عالمزده لایق اولدینی اهمیتله تلتی اولونامایان بو اثر، ملی تاریخمز اعتباریله، داها اوزون تدقیقاره محتاج ولایقدر . ۱۹۲۳ ده پارس ملی کتبخانه سنده «امیر کبیر علی شیرنوائی» نك - استانبول کتبخانه لر نده بولونمایان بعض رساله لری ده محتوی - مکمل و معروف بر کلیاتی تدقیق ایدرهكن، «نسائم الحجة» آدی «نفحات» ترجمه و ذیلنده بو خصوصده بعض ایضاحاته تصادف ایتدک [۱]. چقنای ادبیاتی تدقیق ایدره نلر پک ایی بیلر لرکه، «نوائی»، «جامی» نك - «لامعی» طرفدن عثمانلی تورکجه سنده ترجمه وطبع ایدیلن - بومعروف اثرینی یالکز ترجمه ایله اکتفا ایتیهرك، بوکاتورکستان و هند مشایخی حقدنه پک قیمتی بعض قسملرده علاوه ایتمشدر . ایشته «عیبة الحقایق» محرری «ادیب احمد» حقدنه کی یکی معلوماتی بو قسملرده بولدق : بومعلوماته نظراً «ادیب احمد» اصلاً تورک ایش و تورکر آراسنده - «نوائی» زماننده بیله - اوکا طائد برچوق غریب و نقبلر نقل اولونورمش . روایت کوره آنادن طوغمه کور ایش ؛ لکن غایت ذکی ، زاهد ، متقی ایش . مسکنی بغداددن بر قاچ فرسخ - بعضیلرینه کوره درت فرسخ - مسافده ایش . هرکون بو اوزون مسافه نی قطع ایله امام اعظمک درسنه کلیر و بر مسئله اوکره نیرمش و مجلسک اک کریسنده اوتورورمش . روایت کوره امام اعظمدن صورمشار ، «امام محمد وامام یوسف وامثالی شاگردلر کرده داخل اولدینی حالده اک چوق کیمدن خشن، دسکز» دیمشدر . امام اعظم «هپسی ایدر ، لکن اودرت فرسخلق یولدن بر

[۱] پارسدن عودتمی متعاقب «توحید افکار» ک ۲۰ کانون اول ۱۹۲۳ نسخه سنده «امام اعظم طلبه سنندن برتورک شاعری ؟» عنوانلی کوچوک بر مقاله نشر ایش و بومقاله ده کی نقطه نظر لری عیناً اوراده ده مدافعه ایتشم .

مسئله او کره نمک ایچون کلن وصف نعالده اوتوران کور تورک، شا کر دلره نمونه امثالدر»
 دیمش . «ادیب احمد» تورکجه وعظ ونصیحت وادیسنده شعرلر سویلریمش؛ بوشعرلر تورک
 شعبه لرینک اکثریسی آراسنده شایع ومشهور ایمش . «نوائی» بومعلوماتی متعاقب، شاعرک
 - بریسی «عیبة الحقایق» ده مندرج بولونان - ایکی بیتنی نقل ایدیور؛ و بوروايتارک صحتنه
 تماميله اينانامادینی ایچون «العلم عندالله تعالی» دیهرک سوزینه نهایت وریور [۱] .
 «نوائی» نك برخلق عنعنه سی اولارق ذکر وقید ایتدیکی بوروايتی بلا تحقیق قبول
 ایدمک اولورسوق، «عیبة الحقایق» ک ایکنجی عصر هجریده یازیلش اولماسی ایجاب ایدر.
 چونکه، امام اعظمک وفاتی «هجری ۱۵۰» ددر. حالوکه، پک مختلف نقاط نظر دن، بوروايتی
 قبول ایتک قابل دکدر: اولاء امام اعظمه معاصر اولارق «داد سپهسالار محمدبیک» آدی
 بز تورک امیرینک موجودیتی بیلنمیور؛ اساساً بو عنوان بيله او عصر لرده موجود دکدر.

[۱] «نوائی» نك افاده سنی، برویقه اولق اوزره - ساده جه تنقیط ایدرک - عیناً نقل ایدیورز:
 هم ترک ابلی دین ارمیش . آئینک ایشی دا غریب نیه لار منقول دور. کوزلاری بوتاو ارمیش واصل
 ظاهر ارماس ارمیش . بصیر بولوب اوزکا بصیرلار دین آنداق ایماس ارمیش که کور بولغای و
 کورماس بولغای . اما بغایت زبرک و ذکی و زاهد و متقی کیشی ارمیش . حق سبحانه و تعالی اکرچه
 ظاهر کوزین یابوق یاراتغان دور، اما کونکلی کوزین بغایت یاروق قیلغان دور . لویاغه ایلک
 سورتوتور و دیب دور: قوی بوکراکیا اوخشار؛ ونخودنی بارمانی بيله سیلاب دیب دور که: ایتالکو
 باشیغه اوخشار . مسکنی بغداد دین نیجه یغاچ، بعضی دیب دورلار درت یغاچ، بول ایرکان دور .
 هرکون امام اعظم قدس الله روحه صحبته حاضر بولور ایرکان دور . ویر مسئله اورکانیب بویولی
 یایاغ بارور ایرکان دور . درس دا یری صف نعال اکان دور. نقل دور که حضرت امام دین سوروتورلار که:
 شا کرد لارینکیز آراسیدا قایی دین آنداق که کونکلو کیز تیلار راضی سیز، باوجود امام محمد امام
 ابویوسف رحهما الله تعالی و آلارینک ابناى جنس وهم سبق لاری. امام قدس سره دیمیش بولغایلار که:
 باری یخشی دورلار، اما اول کور ترک که صف نعال دا اولتورور ویر مسئله نی مضبوط قیلیب تورت یغاچ
 یایاق کیلیب بارور، آنداق که کیراک اول تحصیل قیلور . و آئینک تیلی ترک الفاضلی بيله مواعظه
 ونصایح قه کویا ارمیش . بلکه اکثر ترک اولوسیدا حکمت ونکته لاری شایع دور. ونظم طریق
 بيله آتور ارمیش . و آئینک فوایدی دین دور

نظم

اولوغلار نی پیرسا یماس مین دیما ایلک سون آغیر اوریماسانک یما

بوهم آئینک دورکیم .

بیت

سؤنکاک کا ایلک دور ایرانک ایلک بیلک سیز ایران اول سونکاک سیز ایلک

العلم عندالله تعالی [ج ۱ ، ورق ۱۳۶]

ك زیاده «سلچو قیلر» زمانندن باشلا یه رق، بولقبك تعمم ایتمش اولدینی معلومدر. «سامانیلر» و «غز نوپلر» زماننده «سپهسالارلق» ك موجودیتی معلوم ایسه ده، بواثری او دورلره ارجاع ایتمك بیله مشكلدر. ثانیاً: «عیبة الحقایق» ك لسانی و ادبی ماهیتی، اونك بشنچی عصردن داها اسکی بر دوره عائدیتی ادا ایتمك امکان براقاماز. ثالثاً: بو عنعنه بی ایلك دفعه نقل و تثبیت ایدهن «نوائی» بیله، طرز افاده سیله، بوكا اینا مادینی کویسترمكده در. رابعاً: كرك بواثره، كرك زمان اعتباریله بوكا تقدم ایتمدیکی قناعتمده بولوندیغمز - ۴۶۲ ده كاشغرده یازیلش - «قوتاد غوبیلیك» عنوانلی منظومه یه اورنهك خدمتی كوره ن عجم شهنامه لری و «فعالن فعلولن فعلولن فعل» وزنی، هجری ایکنجی عصرده هنوز تكون و لشكل ایتمه مشدی.

ایشته بوراده قیصه جه قید و تثبیت ایتمدیكمز بوتون بونقطه نظرلر، «ادیب احمد» ك «امام اعظم» شا كدرلندن اولامایه جغنی قطعی صورتده کویستریور. «امیرالاجل» دادسپهسالار محمد بیك» ك کیم اولدینی وهانکی دورده یاشادینی تاریخاً تنور ایتمه دكجه، بز بواثری نهایت آلتنجی عصر هجری محصولاتندن عدا ایتمك خصوصنده کی قناعتمزی دكیشدیره مه یز. «نوائی» نك كرك بو افاده سی كرك «منشآت» نك بریرنده «ادیب احمد» ك ایکی بیتیه استشهد ایتمه سی [۱]، «عیبة الحقایق» ك و «ادیب احمد» ك عصر لرجه توركلر آراسنده اونوتولمادیغنی کویسترمك اعتباریله، تاریخ ادبیاتمز نقطه سندن پك قیمتیدر؛ لکن، یوقاریده عرض ایتمدیكمز مطالعه نتیجه سنده، بواسکی تورك شاعرینی ایکنجی عصر هجری آدم لردن عد ایتمك، تاریخاً قابل دكلدر.

کویریلی زاده محمد فؤاد

[۱] برمکتوبدن: ... وحکیم سلیمان علیه الرحمة والغفران سوزیدورکیم: آتا قاد و آتا رازق مقسوم. وادیب احمد رحمة الله دیب دورکیم
 آتا دین خطا کیلسا کورما خطا
 صواب بیل خطا کیلسا د آتا
 سینی یوز بلادین قوتارغ، خدا
 آتا نینك خطا سینی بیل کیل صواب
 [کلیات، ج ۲، ورق ۳۹۷].